

Конспект лекції 8 – ПИТАННЯ ФІЛОСОФІЇ

Що стосується ще сфери епістемології, то для нас важливо знати друге питання філософії. Ми вели мову про два важливих питання: перший – чи пізнаванний об'єктивний світ, а друге питання – чи існує така річ як правда? Ось ці два питання взаємопов'язані. Чи існує абсолютна правда? Чи існує така річ як правда взагалі? Чи *щось може* бути правдою чи *не може* бути правдою? Тут відразу постає й наступне питання: якщо вона існує, то чи можемо ми знати цю абсолютну правду. Бо більшість традиційних нападів на правду, на правдиве християнство, беруть під сумнів саме ідею про те, що ми, як обмежені людські істоти, можемо знати бодай будь яку правду. Якщо, звісно, така хоча б існує. Тож сутність багатьох нападів на християнство. Коли християни кажуть, що Ісус Христос є правдива Особа, християнські вірування є правдивими, або християнський світогляд є правдивий. І коли ми показуємо помилковість інших світоглядів, то наші опоненти під час зіскакують на цей прийом і кажуть, що правди як такої зовсім не існує. Тим самим нівелюючи спробу християн обстоювати правдивість своїх переконань. Я б сказав, що сама ось ця спроба не тільки обмежується нападами на християнство, чимало мислителів задовго до ери християнства мали сумнів, що людина може пізнати правду.

Оці філософські напрями, що ми їх розглянули хвилину тому говорять, наприклад, той же **скептицизм** стверджує, що ми не можемо знати нічого напевно: ми не знаємо – чи знаємо ми правду, чи ні. Тож скептицизм зводиться до ось цієї фрази: *«Ми знаємо напевно, що нічого не можемо знати напевно»*. Тільки вдумаймося: ніби звучить це дуже правильно, дуже скромно, смиренно. Що, звісно, ліпше сказати, що ми не здатні знати всю правду, не обстоювати якихось ідей. А раптом я помиляюсь? Але сама ця позиція є самовбивчою. Тому що сказати, що ми знаємо напевно, що ми нічого не можемо знати напевно – це значить сказати, що ми можемо знати достоту що ми нічого не можемо знати достоту. Буває люди кажуть, що неможливо знати достоту, що Біблія є Слово Боже тощо. Але погляньмо – фраза спростовує сама себе: якщо ми нічого не можемо знати напевно, то з якого дива ми повинні вірити твердженню скептиків, тобто, приймати його напевно. Коли ми нічого не можемо знати достоту, то як ми можемо знати, що ми нічого не можемо знати достоту. Само твердження скептицизму заперечує само себе. І хоча скептицизм явище доволі стародавнє, проте сьогодні квітне буйним цвітом. І це доволі поширене явище. Люди часом, навіть у християнському середовищі, у церквах, стоять на цій позиції, бо вона, ніби притягальна, дуже скромна, є фанатичною. Але ця позиція є глибокою помилкою. Ми як раз можемо знати щось, точно. І про це будемо говорити. Скептики намагались довести, що ліпше нічому не вірити, жити разом мирно. Ось просто слідувати за прийнятими в місцевості правилами і звичаями, навіщо воювати, навіщо вмирати за ідеали, якісь ідеї, переконання, які в принципі неможливо захистити доказами. Але хай

там як це б не виглядало притягальним, хай там як не звучало красиво, ця позиція безпідставна, бо вона сама каже про те, що не може нічого стверджувати. Коли б до вас прийшла людина і сперечався про щось, і сказав би: «Я, по суті, сам невпевнений у своїй позиції», то звісно, що його позицію не варто серйозно брати до уваги. І якраз скептицизм говорить про те, що: «Я невпевнений у своїй позиції. Я твердо знаю, що я так само не можу нічого твердо знати». Тут не варто серйозно брати до уваги нашого опонента.

І коли ми говорили з вами про **агностицизм**, який твердить, що об'єктивний світ пізнати неможливо, й правда непізнана. Іншими словами – правда в тому, що правди немає. Тому і Бога, як стандарту правди, не існує, а звідси немає і абсолютно моральних істин. Спроби спростувати або якось заперечувати існування якихось абсолютів у моральній сфері. Але нам також легко спростувати і цю позицію і цю відповідь. Тобто, якщо правда непізнана, то й твердження агностицизму ми не можемо примати за правду. Якщо правди немає, то й це твердження не є правдою. Уявіть собі вашого співрозмовника, який намагається з вами вести діалог, або, можливо, розмірковує, чи сперечається. І ось він відразу заявляє: «Хочу відразу сказати, що я не маю рації. Правда в тому, що я не маю рації. Правди немає.» Звісно, що це викличе усмішку і ви скажете: «Ну що ж, друже, тоді помовчи. Тобі не варто озвучувати свою позицію.» Саме агностицизм стверджує, що його позиція правдива, що правди немає, а вона звучить так, що немає правди. А це є самозаперечення. Проблема в тому, що агностицизм в наші дні захопив уми багатьох. І можливо після багатьох цих релігійних конфліктів в Європі протягом останніх років, або й узяти їхню історію – після Різдва Христового – можемо пригадати й хрестові походи, й інквізицію, сучасні конфлікти на Балканах, нині ближче до арабських країн, і всі оці терористичні атаки по всьому світі, коли люди обстоюють так фанатично й радикально свої погляди, то багато-хто сьогодні виступає за те, що найліпше відмовитися від бідь-яких цінностей, якихось релігійних переконань, і просто мирно співіснувати, навіщо нам сперечатись, обстоювати якісь істини. Бо у кожного своя правда, а абсолютної правди немає. І ця позиція популярна, але за своєю сутністю – помилкова.

І ще однією відповіддю щодо правди, чи існує правда, і чи пізнана вона є **релятивізм**. Тобто, розмова про те, що абсолютної правди немає як такої, будь-яка правда відносна. У будь-який відтинок часу вона може бути і правдою і водночас не правдою. Ось ми, наприклад, кажемо, що є тільки одна дорога до Бога – лише через Христа, а людина, що стоїть на позиції релятивізму відповість: «Якщо для тебе шлях до Бога – це християнство, це дуже чудово, хай так і буде, це правильно для тебе. Але для мене «Ні», для мене – інша дорога. І ми обидва маємо рацію. Є багато шляхів до Бога.» Звісно, що нам варто заперечити цю позицію. Якщо будь-яка правда відносна,

то й правда релятивізму також відносна. Тож, не варто його дослухатися, і є протилежні погляди – те, що правда абсолютна, довершена, цілковита.

Коли ми розглядаємо оці епістемологічні питання філософії, то ми можемо помітити, що багато філософів у наші дні стоять саме на позиціях релятивізму, тобто відносності. Це тому, що сьогодні ця позиція індоктринується в усі світські навчальні заклади. Іншими словами – це терпимість до інших поглядів, які йдуть до максимального абсурду, коли ми не просто терпимі до поглядів, а коли ми вважаємо, що всі погляди водночас правильні. Звісно, що це нісенітниця. І коли ми розглядатимемо закони логіки, ми доволі легко зможемо продемонструвати помилковість цих позицій.

В даному випадку ми маємо сказати про **фундаменталізм** – це четверта позиція. Фундаменталізм стверджує, що правда існує, і вона пізнаванна. Я вже казав, що християнський теїзм якраз і каже про те, що весь об'єктивний світ пізнаваний. І ось ми зараховуємо себе до фундаменталістів в тому сенсі, що ми стверджуємо, що знаємо деякі речі про об'єктивний світ. Ці речі є абсолютними, правдивими, це достеменні знання. Ми маємо сказати, що повинні мати сміливість заявити, що маємо єдину правду, і що немає іншої, крім неї. Пам'ятаєте слова Ісуса Христа в Євангелії від Івана 14:6-7 – *«Я дорога, і правда, і життя. До Отця не приходять ніхто, якщо не через Мене. Коли б то були ви пізнали Мене, ви пізнали були б і Мого Отця. Відтепер Його знаєте ви, і Його бачили.»* Зауважте, що в цьому ствердженні, в оцій фразі Ісус Христос стверджує, що Він є правда, що ми можемо знати Його, і через Нього ми можемо знати Бога, Отця, Отця всього всесвіту. І якщо ми хочемо дотримуватися біблійного християнського погляду, то ми маємо відповісти на це питання: чому ж ми вважаємо, що правда є, і вона пізнаванна. Тут я хотів би сказати, що справді утверджує віру, коли ти раптом починаєш розуміти, що не просто так повинно бути, а цього дотримаюсь цієї позиції. Насправді, ти починаєш розмірковувати, і раптом бачиш, що це не просто так має бути, а це є насправді. І далі, в нашому курсі ми постараємось саме побачити, чому ж ми можемо стверджувати, що правду можна пізнати, чому ми можемо на ній спинитись. Ще раз хочу наголосити, що напади тих, хто заявляє на право володіння правдою, що вони не нові. Як не нове і те, що люди стомились від напливу різних ідей, вірувань, які докорінно заперечують одне одного, й водночас стверджують, що кожне з них єдино правильне, решта неправдиві. І саме вивчення апологетики допоможе нам уникнути деяких пасток, підводних каменів, щоб нам не стати жертвою багатьох хибних ідей, жертвами яких стали чимало прихильників християнства.

Далі я хоті би торкнутись тих принципів епістемології, стисло спинитися на трьох методах пізнання.

Перший метод пізнання – це **логічний метод** пізнання. Це коли через розмірковування, через уміння виводити інші нові твердження на фундаменті перших ми приходимо до якихось висновків. Пам'ятаєте історію про сліпонародженого з Євангелії від Івана 9 розділ, коли Ісус відкрив очі сліпому, і потім далі відбувається діалог з фарисеями, з начальниками народу, які були дуже розлючені на Ісуса Христа, і які намагаються якось упоратись із тим фактом, що ця людина була сліпа, а тепер бачить, і всі це знають – цей чоловік був багатьом людям відомий – і він каже, що йому зір дав Христос, і що треба щось із цим робити. І в тридцятому вірші дев'ятого розділу Євангелія від Івана, прозріла людина відповіла їм у відповідь: *«То ж воно й дивно, що не знаєте ви, звідки Він, а Він мені очі відкрив! Та ми знаємо, що грішників Бог не послухає; хто ж богобійний, і виконує волю Його, того слухає Він. Відвіку не чувано, щоб хто очі відкрив був сліпому з народження. Коли б не від Бога був Цей, Він нічого не міг би чинити.»* Зауважте, що ось цей логічний роздум: якщо він відкрив очі – отже Він від Бога. Ось це і є логічне пізнання, коли ми можемо на підставі якихось фактів, тверджень робити якісь твердження. Це перший шлях пізнання. І ми всі ним користуємось постійно.

Другий шлях пізнання – **емпіричний**. Я про це згадував. Це знання, що отримані через органи відчуття: зір, слух, дотик, нюх, смак, температура тощо. В нас більше, ніж п'ять органів відчуття, хтось нараховує до вісімнадцяти. Але ми не будемо казати про це. Святе Письмо каже, коли Павло говорить, що «Я бачив Його, апостоли бачили Його». Цього знання достатньо для того, щоб нам знати, що воскресіння було і це – історичний факт. Тобто, емпіричне пізнання: ми маємо якусь інформацію через органи відчуття. Ось коли ви заходите до темної кімнати, можливо, ви нічого не бачите, але коли ви ударитеся ногою об щось, ви відразу розумієте, що тут є якийсь твердий предмет. Так, можливо можна було і подумати логічно, що в кімнаті міг бути якийсь предмет, але коли ви отримали сигнал від ваших органів відчуття, то відразу отримуєте якесь знання. І тут є третя поділка між матеріалізмом, як закритою коробкою, якщо ви пам'ятаєте приклад, і християнським теїзмом, як відкритою коробочкою. Якраз матеріалізм і атеїзм заперечують третій шлях пізнання; християнський теїзм, як відкрита коробочка, визнає легітимність (законність) цього шляху пізнання. Це – об'явлення. Часом люди називають його інтуїтивним пізнанням. Це коли пряме знання, яке ми отримуємо навпростець, коли отримувач пасивний по суті, коли ви не задумувались над цим. Це не є знання, отримане через інформацію від органів відчуття, але коли ви просто отримуєте пряме знання. Римлянам другий розділ, п'ятнадцятий вірш. Тут описано поган, коли вони чинять щось добре, і Павло роздумує і каже: *«що виявляють діло Закону, написане в серцях своїх, як свідчить їм сумління та їхні думки, що то осуджують, то виправдують одна одну»* Тобто, люди мають якесь пряме знання. Ось це знання безпосередньо пасивне, вони отримали його,

вони не додумались до нього, вони не практичним шляхом десь прийшли до цього пізнання. Але отримали його як ніби напряду від Бога.

Ось на цьому, можливо, я закінчу такий стислий екскурс у філософію. Ми з вами лише привідчинили двері, заглянули туди, але ці поняття, ці терміни, будуть корисні й потрібні нам. І якщо ця інформація здалась для вас складною, новою, перегляньте цю лекцію, передивіться конспект, візьміть якийсь підручник з філософі, або є прості підручники, де перелічені у списках рекомендованої літератури – то, можливо, це буде допомогою для вас. Філософія – це роздуми, якраз пошук і любов до знання, любов до мудрости, це коли ми шукаємо відповіді на важливі питання життя. І, звісно, найважливіше питання, на яке треба знайти відповідь для себе: чому я вірю в тебе, в що я вірю, чи правдиві мої вірування, бо від них залежить і моє життя на землі, і моє майбутнє.